

ĽUDOVÁ HUDBA, HRA V ĽUDOVOM ORCHESTRI

Charakteristika a poslanie predmetu

Predmet ľudová hudba, hra v ľudovom orchestri patrí medzi skupinové formy vzdelávania, ktoré sa tešia veľkému záujmu žiakov. Ľudová hudba je podstatnou zložkou folklóru. Odhaľuje, udržiava, prezentuje a šíri tradície našej krajiny. V porovnaní s hudbou vážnou je zrozumiteľná takmer všetkým. Umožňuje zažiť radosť zo spoločného muzicírovania, objavovať a prakticky precítiť krásu ľudových piesní a ich úprav, rozširuje umelecké vnímanie, upevňuje národnú identitu.

Žiaci sa prezentujú na koncertných a verejných podujatiach, folklórnych festivaloch a prehliadkach, čo im dodáva sebavedomie a istotu počas vystupovania. Ľudová hudba a hra v ľudovom orchestri splňa aj dôležitú sociálnu funkciu, formujú sa a upevňujú priateľské vzťahy medzi hráčmi, ktorých spájajú spoločné záujmy a ciele.

Existuje viacero typov ľudových súborov, orchestrov. Každá škola môže vytvoriť ľudovú hudbu alebo orchester z hudobných nástrojov, ktoré má k dispozícii. Zloženie skupiny závisí tiež od charakteru interpretovaných skladieb. Najrozšírenejšie sú zoskupenia: primáš, prvé a druhé husle, kontra (husle alebo viola, cimbál, akordeón, violončelo, kontrabas), často sú využívané dychové nástroje - flauta alebo klarinet. Okrem klasického inštrumentária sú uplatňované autentické ľudové hudobné nástroje (rôzne druhy píšťal, jednostrunové, dvojstrunové husle, basa, ozembuch,...), ktoré svojím zvukovým zafarbením dotvárajú charakter ľudovej piesne. Interpretovať na nich môžu pokročilejší žiaci sláčikového a dychového oddelenia, ktorí disponujú zodpovednými zručnosťami a schopnosťami. Práca s ľudovým orchestrom si vyžaduje precíznu prípravu. Žiaci sa zoznamujú s folklórnym rozdelením regiónov Slovenska, tiež charakteristickými črtami jednotlivých oblastí, až potom sa môžu orientovať v jednotlivých skladbách. Dôležitým vo vyučovaní tohto predmetu je spev, ktorý by mal byť zastúpený súčasne s interpretáciou. Ľudová hudba, hra v ľudovom orchestri môže spolupracovať so zborom, tanečnou skupinou.

Vyučovanie predmetu ľudová hudba, hra v ľudovom orchestri sa začína v treťom ročníku prvej časti prvého stupňa základného umeleckého vzdelávania. Pokračuje v priebehu ďalšieho štúdia na prvom a druhom stupni, a tiež je zaradená do učebných plánov štúdia pre dospelých. Je prípravou k súhre v amatérskych folklórnych zoskupeniach a vo väčších ľudových orchestrálnych telesách. Môže byť súčasťou prierezových tém umeleckých odborov ZUŠ. Predpokladom zaradenia žiaka do ľudovej hudby a orchestra je určitá technická a muzikálna vyspelosť. Cieľom vyučovania tohto predmetu je príprava samostatných, technicky a interpretačne zrelých a pohotových amatérov ľudovej hudby, ktorí sú schopní interpretovať primerane náročné diela ľudového charakteru.

VZDELÁVACÍ ŠTANDARD

Primárne umelecké vzdelávanie

Žiaci po ukončení prvej časti I. stupňa základného štúdia základnej umeleckej školy:

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ aplikujú doposiaľ získané teoretické a individuálne interpretačné kompetencie v ľudovej hudbe, ✓ demonštrujú prirodzený postoj (sedenie), ✓ regulujú pohybové činnosti hracieho aparátu počas interpretácie,	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Hrací aparát.

<ul style="list-style-type: none"> ✓ interpretujú výber regionálnych ľudových piesní v súlade technicko-interpretáčnou úrovňou všetkých členov zoskupenia, ✓ vnímajú melodickú líniu jednohlasnej ľudovej piesne, ✓ dodržiavajú spoločné frázovanie, tempo, artikuláciu rytmických hodnôt a technických spôsobov hry, dynamiku, agogiku v hranej alebo spievanej melódii, ✓ vnímajú farebnosť rôznych nástrojov, melodickú a harmonickú líniu, ✓ aplikujú v hre znamienka repetícia, prima volta, sekunda volta, ✓ rozumejú formálnej stavbe a frázovaniu v interpretovanej ľudovej piesni, ✓ rozlíšia predohru, medzihru, dohru, ✓ reagujú adekvátnym tempom a dynamikou na gesto ukázané primášom na začiatku skladby, rozumejú nástupnému gestu, gestu ukončenia skladby, alebo frázy, ✓ dokážu sa intonačne doladiť v súhre, ✓ interpretujú v rámci súhry spoločný rytmus, ✓ vnímajú súčasne nielen vlastnú hru, ale aj hru spoluhráča bez pocitu, že sú rušení, ✓ dynamicky sa prispôbujú v dominantných a sprievodných úsekoch jednotlivých hlasov, ✓ pohotovo zaujmú svoje miesto na pódiu, ✓ uvedomujú si zodpovednosť za spoločnú interpretáciu hudobnej skladby, ✓ budujú si repertoár k rôznym tradičným udalostiam (vianočný repertoár, fašiangy, veľkonočný, dožinky, iné ľudové zvyky), ✓ poznajú zásady kultúrneho správania sa na verejných vystúpeniach, ✓ opíšu verbálne emocionálne zážitky z interpretovanej piesne, ✓ reprodukovujú intonačne čisto a rytmicky precízne krátke melodické a rytmické úseky po predhraní učiteľom, ✓ väčšiu časť repertoáru interpretujú spamäti, 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Regionálne ľudové piesne. ✓ Orientácia žiakov na počúvanie ľudových piesní a ich úprav. ✓ Hra unisono. ✓ Hudobný materiál: jednohlasné, kánonické ľudové piesne a riekanky, ✓ Hudobno-výrazové prostriedky. ✓ Melodická, rytmická a harmonická predstavivosť. ✓ Opakovacie znamienka. ✓ Analýza piesne. ✓ Elementárne chápanie hudobnej logiky v piesni. ✓ Interpretácia podľa gest primáša. ✓ Tvorba intonačne čistého a kvalitného tónu. ✓ Spoločná artikulácia rytmických hodnôt v jednotlivých hlasoch. ✓ Hudobná komunikácia. ✓ Skupinová interpretácia. ✓ Spoločný zvukový a umelecký prejav. ✓ Hudobný materiál určený k tradičným sviatkom a zvykom. ✓ Umelecko-estetický prejav. ✓ Kombinácia spevu inštrumentalistov s hrou. ✓ Hudobno-výrazové prostriedky. ✓ Sluchová a rytmická predstavivosť. ✓ Hra spamäti.
---	--

<ul style="list-style-type: none"> ✓ aplikujú prvky tvorivosti počas interpretácie, <p>Špecifiká pre sláčikové nástroje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zhodnotia význam svojho nástroja (hlasu) počas interpretácie, podriaďujú sa spoločnému zneniu, ✓ interpretujú intonačne čisto a kvalitným tónom piesne v prvej polohe vo všetkých hmatových moduloch, ✓ používajú rovnaký prstoklad v rámci hlasov, ✓ používajú sláčik jednotne v rovnakom smere a v rôznych častiach, ✓ demonštrujú na základe porozumenia piesni spoločné tempo, frázovanie, technické spôsoby hry a interpretačné prostriedky typické pre sláčikové nástroje, ✓ udržia rytmus a harmóniu v dvojhmatoch alebo použitím prázdnych strún v sprievodných hlasoch, ✓ aplikujú jednoduché melodické ozdoby, cifry vo vedúcom hlase. <p>Špecifiká pre dychové nástroje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ interpretujú intonačne čisto v durových a molových tóninách, ✓ používajú v rámci skupinovej interpretácie správne hmaty, tempo, technické spôsoby hry, dynamiku a nádychy. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Hudobná tvorivosť. <p>Špecifiká pre sláčikové nástroje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Melodické a sprievodné hlasy. <ul style="list-style-type: none"> ✓ Hra v celom rozsahu prvej polohy. ✓ Prstoklad. ✓ Technika hry sláčikom. ✓ Skupinová interpretácia hudobno-výrazových prostriedkov. ✓ Rytmizovaný sprievod vo violovom a basovom parte s využitím prázdnych strún a jednoduchých dvojhmatov. <p>Špecifiká pre dychové nástroje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Čistá a spoločná interpretácia v durových a molových tóninách. ✓ Technika hry na dychových nástrojoch. ✓ Skupinová interpretácia hudobno-výrazových prostriedkov.
---	--

Nižšie sekundárne umelecké vzdelávanie

Žiaci po ukončení druhej časti I. stupňa základného štúdia základnej umeleckej školy:

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ vedome regulujú činnosti hracieho aparátu počas interpretácie, ✓ interpretujú intonačne čisto s kvalitným tónom ľudové piesne a ich úpravy, ✓ zahrajú rytmicky presne a intonačne správne náročnejšie ľudové piesne a ich úpravy s kontrastmi v jednotlivých hlasoch, ✓ interpretujú repertoár regionálnych ľudových piesní, ✓ aplikujú v hre charakteristické prvky iných folklórnych oblastí Slovenska, ✓ majú prehľad o zvykoch, tradíciách rôznych regionálnych oblastí na Slovensku, 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Hrací aparát. ✓ Intonačná čistota počas súhry a v speve. ✓ Nácvič ľudových piesní s náročnejšími rytmickými a melodickými kontrastmi v jednotlivých hlasoch. ✓ Regionálne ľudové piesne a ich úpravy. ✓ Repertoár z rôznych oblastí Slovenska. ✓ Ľudové tradície, zvyky a obyčaje na Slovensku.

<ul style="list-style-type: none"> ✓ majú prehľad o ľudových nástrojoch využívaných v rôznych regiónoch a podľa možností ich využívajú v hre, ✓ dokážu počas vnímania ostatných hlasov udržať rytmus a melodickú líniu svojho hlasu, ✓ hudobne komunikujú s inými hlasmi, príp. so speváckou zložkou, ✓ spevom i hrou interpretujú jednohlasné, dvojhlasné ľudové piesne, ✓ používajú melodické ozdoby a cifry za účelom vyzdvihnutia významu úseku v piesni, ✓ súčasne reagujú na rytmické, dynamické a tempové zmeny počas piesne, ✓ vnímajú interpretáciu ako celok, dokážu sa so spoluhráčmi navzájom počúvať, ✓ vnímajú nielen vlastnú hru, ale aj hru spoluhráča, ✓ podriaďujú sa tempom, dynamikou, výrazom, použitými hudobno-výrazovými prostriedkami, farbou tónu celkovému zneniu piesne, ✓ demonštrujú na základe porozumenia spoločné frázovalenie, uvádzanie a ukončovanie hudobných myšlienok počas súhry, agogické ponímanie v interpretovaných ľudových piesňach, ✓ využívajú progresívnu dynamiku, výrazové a artikulačné prostriedky s cieľom spoločného vyjadrenia charakteru a nálady piesne, ✓ uplatňujú získané kompetencie z doterajšieho štúdia pri samostatnom nácviaku ľudových skladieb, ✓ dokážu porovnať a ohodnotiť vlastný interpretačný výkon i iných hráčov, ✓ vyjadria vlastné názory o interpretácii, porovnajú a zhodnotia vlastné interpretačné výkony i iných, ✓ interpretujú tempové, dynamické, výrazové prostriedky podľa gest primáša, ✓ flexibilne interpretačne reagujú na nástupy a ukončenia primáša na odlišných miestach v jednotlivých hlasoch, ✓ reprodukovujú základné interpretačné gestá, 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ľudové hudobné nástroje. ✓ Hudobný dialóg. ✓ Jednohlasné, dvojhlasné ľudové piesne a ich úpravy. ✓ Melodické ozdoby, ľudové cifry. ✓ Skupinová interpretácia. ✓ Hra spamäti. ✓ Samostatné poznávanie ľudových piesní. ✓ Analýza interpretácie ľudovej piesne. ✓ Interpretácia podľa gest primáša.
--	---

<ul style="list-style-type: none"> ✓ používajú počas interpretácie špecifické prvky a prostriedky typické pre región, z ktorého pieseň pochádza, ✓ vyjadria vlastné predstavy a emócie počas hry, ✓ dokážu niesť zodpovednosť za interpretačný prejav svoj i v rámci skupiny, ✓ spolupracujú pri výbere repertoáru ľudovej hudby, orchestra, ✓ uvedomujú si význam pravidelnej a systematickej prípravy pri nácviiku repertoáru, ✓ aplikujú prvky improvizácie v spoločnom muzicírovaní, ✓ budujú repertoár ľudovej hudby, orchestra tiež z hudobného materiálu podľa návrhu žiakov, ✓ interpretujú repertoár ľudových piesní a ich úprav spamäti, <p>Špecifiká pre sláčikové nástroje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ sú si vedomí interpretačného významu svojho nástroja v rámci skupiny, ✓ udržia rytmus a harmóniu v dvojhmatoch alebo použitím prázdnych strún v sprievodných hlasoch, ✓ používajú melodické ozdoby a cifry v piesni podľa regiónu, z ktorého pochádza, ✓ interpretujú intonačne čisto a kvalitným tónom skladby v rozsahu minimálne do tretej polohy, ✓ aplikujú spoločné prstoklady, jednotný ťah sláčikom, dĺžku podľa tempa, dynamiky, hudobného výrazu, <p>Špecifiká pre dychové nástroje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ prezentujú intonačne čistú interpretáciu v durových a molových stupniciach s väčším tónovým rozsahom, ✓ demonštrujú jednotné hmaty, nádychy, tempo, technické spôsoby hry, dynamiku. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Špecifické regionálne interpretačné prvky. ✓ Individuálny interpretačný prínos. ✓ Hudobná tvorivosť. <p>Špecifiká pre sláčikové nástroje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Melodické a sprievodné hlasy. ✓ Rytmizovaný sprievod vo violovom a basovom parte. ✓ Melodické ozdoby a cifry vo vedúcom hlase. ✓ Medzipolohové výmeny, hra v polohách. ✓ Technika hry na nástroji. <p>Špecifiká pre dychové nástroje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Tvorba tónu. ✓ Technika hry na hudobnom nástroji.
--	--

II. stupeň základného štúdia

Žiaci po absolvovaní II. stupňa základného štúdia základnej umeleckej školy:

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ demonštrujú v rámci spoločnej interpretácie osvojenú technickú 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Hudobný repertoár.

<p>vyspelosť, tónovú kultúru, výrazovú stránku ľudových piesní,</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ interpretujú hudobný materiál adekvátnej interpretačnej vyspelosti všetkých hráčov ľudového súboru, ✓ majú prehľad o štýlovej interpretácii ľudových piesní a jej špecifických znakoch, podľa jednotlivých folklórnych regiónov na Slovensku, ✓ uplatňujú vo svojom repertoári aj zahraničné ľudové piesne a ich úpravy, ✓ interpretujú dvojhlasné i viachlasné ľudové piesne a ich úpravy, ✓ regulujú čistotu intonácie a kvalitu tónu, využívajú farebné tónové odtiene počas hry, ✓ uplatňujú spoločné frázovanie, stvárňovanie dynamických odtieňov, agogických prvkov, a iných výrazových prostriedkov počas interpretácie piesní, ✓ interpretujú repertoár ľudových piesní spamäti, ✓ prispôsobujú farbu tónu celkovému zneniu, ✓ precízne artikulujú používané technické spôsoby hry, ✓ udržia spoločné tempo, ✓ zahrajú piesne s náročnejšími rytmickými a melodickými kontrastmi v jednotlivých hlasoch, ✓ dokážu interpretačne sprevádzať vokálne zoskupenia, tanečné skupiny, ✓ aktívne sa prezentujú spevom počas inštrumentácie, ✓ dokážu využiť melodické ozdoby a cifry za účelom vyzdvihnutia významu úseku v piesni, ✓ počas individuálneho vyučovania alebo na delených skúškach kladú dôraz na precvičenie náročných rytmických, melodických a interpretačných prvkov, tempa, rytmu, artikulácie výrazových prostriedkov, frázovania, ktoré neskôr aplikujú v súhre, ✓ analyzujú po vypočutí piesne, skladby metrum, tempo, použité štýlové prvky a výrazové prostriedky interpretovanej skladby, 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Štýlová interpretácia. ✓ Ľudové tradície, zvyky, obyčaje. ✓ Známe slovenské a zahraničné ľudové piesne a ich úpravy. ✓ Zahraničné ľudové piesne a ich úpravy alebo iné, podľa zväženia pedagóga. ✓ Dvojhlasné a viachlasné ľudové piesne a ich úpravy. ✓ Tvorba tónu. ✓ Skupinová interpretácia. ✓ Hra spamäti. ✓ Interpretačná spolupráca s vokálnymi zoskupeniami, tanečnými skupinami alebo inými telesami. ✓ Kombinácia hry so spevom. ✓ Melodické ozdoby a ľudové cifry v rámci improvizácie s melódiou. ✓ Individuálna príprava, delené skúšky. ✓ Analýza ľudovej piesne.
---	---

<ul style="list-style-type: none"> ✓ dokážu interpretačne vyjadriť na základe porozumenia interpretovanej piesne vlastné predstavy, ✓ flexibilne reagujú na gestá primáša určujúce tempo, dynamiku, výraz, nástupy a ukončenia aj v priebehu hudobnej skladby, ✓ sústredia sa vlastnú melodickú líniu pri súčasnom sledovaní gest primáša a počúvaní ďalších hráčov, prípadne ďalších zúčastnených zložiek, ✓ podriaďujú vlastný technický prejav, intonáciu, rytmus, hudobno-výrazové prostriedky, agogiku, dynamiku celkovému prednesu v rámci interpretácie ľudových piesní, ✓ transponujú podľa sluchu jednoduché piesne do iných tónin, ✓ žiaci hrajúci na sprievodných nástrojoch dokážu samostatne vytvoriť dvojhmatový sprievod z tónov kadencie k ľudovej piesni, ✓ aktívne sa ako interpreti alebo percipienti hudby zúčastňujú na verejných vystúpeniach, folklórnych festivalov a prehliadok, ✓ propagujú folklór svojho regiónu, ✓ preukážu hudobné kompetencie stať sa aktívnymi členmi amatérskych ľudových súborov a väčších folklórnych zoskupení, ✓ uplatňujú vlastné improvizáčne schopnosti pri rytmických a melodických obmenách melódie, ✓ porovnajú, zdôvodnia a zhodnotia v rámci sebareflexie interpretované ľudové piesne. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Osobitý interpretačný prejav. ✓ Interpretácia podľa gest primáša. ✓ Skupinová komunikácia. ✓ Transpozícia jednoduchých piesní do iných tónin podľa sluchu. ✓ Aktívna interpretačná účasť v ľudovej hudbe alebo orchestri. ✓ Hudobný rozhľad žiaka, orientácia v kultúrnom, a hlavne hudobnom živote. ✓ Organizácia a účasť na folklórnych vystúpeniach, návšteva verejných podujatí, festivalov, počúvanie rozhlasu, televízie, nahrávok domácich i svetových interpretov ľudovej hry. ✓ Podiel na tvorbe hodnôt v umeleckom prostredí v rámci zachovávaní tradícií a priateľských vzťahov medzi hráčmi so spoločnými záujmami. ✓ Hudobná tvorivosť a improvizácia. ✓ Analýza interpretácie.
---	---